

MATYÓFÖLD ÉS AZ ÉSZAKKELET-MAGYARORSZÁGI RÉGIÓ BEMUTATKOZÁSA VARSÓBAN

A 2000. esztendő mindannyiunk életében kiemelt helyet foglal el. Az idén 725 éves Mezőkövesd városa gazdag eseménysorozattal hajtott fejet a neves évfordulók előtt, melyek között igen kiemelkedő helyet foglalt el az a rangos kiállítás, amely szeptember 5-én nyílt meg Varsóban, a néprajzi múzeumban.

A kiállítás szervezői a fogadó fél mellett a varsói Magyar Kulturális Intézet, a miskolci Herman Ottó Múzeum, Mezőkövesd város Önkormányzata és a Magyar Művelődési Intézet.

A kiállítás célja az volt, hogy a város, a szűkebb, sőt a tágabb értelemben vett régió népi kultúrájának, népművészetének és népi iparművészetének legfontosabb momentumaiából, legjellemzőbb szokásaiból, mesterségeiből, a vidékre jellemző legszebb tárgyakból olyan ízelítőt nyújtson a kultúránk iránt ma is érdeklődő lengyel emberek számára, ami nem csak ennek a hagyományokban gazdag néprajzi kistájnak a dicsőségére szolgál, hanem rajta keresztül az egész magyar népi kultúra gazdagságát is reprezentálja. A matyó népművészet itt Varsóban is – mint annyiszor az elmúlt évszázadban – a magyar kultúra követévé vált. A nagy alapterületű – két szinten elhelyezkedő – kiállítás több, mint nyolcszáz tárgyat mutatott be, olyan jelenségek, tárgye gyűtéseket, enteriőrök segítségével, melyek jól megmagadják a matyóság lényegét.

Mert mit is takar a „matyóság” fogalma? Mi tette ezt a népcsoportot nemzetközileg is ismertté?

A XIX. század végén Európa-szerte megfigyelhető volt az a tendencia, hogy az egyes országokban egy-egy vidék népessége átvette a nemzeti öntudat, nemzeti törekvések szempontjából divatba jött népművészet, népszokások „képviselőjét”, színre vitelét. Magyarországon Kalotaszeg és a Sárköz mellett pontosan Mezőkövesd töltötte be ezt a szerepet. Ezekre a csoportokra hárult, hogy az egész ország számára megjelenítsék az akkoriban a nemzeti kultúra jelentős részeként értékelt népművészetet. De pont ez a pompás díszítőművészet az, ami a mezőkövesdieket matyóvá tette. Ők maguk is pontosan el tudták különíteni, hogy a szobaberendezésben, az öltözködésben, de a testtartás és a viselkedés különböző mozzanataiban is mi az, ami a matyót a nem-matyótól megkülönbözteti. Azt is tudták, hogy ezeket a rájuk jellemző viselkedési mintákat, tárgyakat, színeket milyen belső összefüggések, ízlésbeli hasonlóság fűzi össze. Azt is mondhatjuk, hogy a magyar paraszti kultúra sajátos változata, illetve annak tudatos vállalása tette a mezőkövesdieket matyóvá. Ennek a matyóságnak tisztelgett jelzésszerűen a szín pompás, ugyanakkor elegáns kiállítás.

A látogatót a múzeumba belépve szokatlan élmény érte, a lépcsőfordulón máris Mezőkövesdre érkezett: egy jelképes házba lépett be, ahol egy valódi, hiteles, de most készített deszkatoromzat (Kiss Mátyás munkája), alatta egy XX. század eleji család kinagyított fotója fogadta.

Az első emeleten újabb meglepetés érte egy nyitott kiskapun keresztül: belecsöppent egy lakodalmas menetbe: 12 népviseletes figura és a kelengyével megrakott szekér sétált vele szemben, mögötte a mezőkövesdi utcák teljesen hitelesen, 45 négyzetméteren megfestett képe szolgált háttérül. A festmény Laczkó Pető Mihály mezőkövesdi festőművésznak, a kiállítás egyik rendezőjének nagyszerű alkotása. A terem többi része is Mezőkövesd gazdag hagyományainak hajtott fejet: megtekint-

hető volt itt hagyományos szobabelső, konyha, s a matyó hímzések teljes tárháza. A múlt század második feléből származó vagdalásos fehér hímzéstől a kicsit későbbi, piros-kék fonallal hímzett ún. cipés-madaras mintán át, a század elején színesedni kezdő gazdag hímzésekben keresztül a szűcsös mintákig, s a két világháború között már cifrává, színessé vált tárgyakig. Ebben a blokkban a múzeumi anyag mellett kiállításra kerül az a sok nagyszerű népi iparművészeti alkotás is, melynek jó része díjazott munka volt az elmúlt négy évtized országos hímző pályázataiban, s melyek alkotói között szerepel minden neves mezőkövesdi író- és hímző asszony, s melyek a Magyar Művelődési Intézet Iparművészeti Múzeumának gyűjteményéből valók.

Egyébként az egész kiállítás következetesen végigvitte azt az elképzelést, hogy a patinás XIX. század végi, XX. század eleji tárgyak mellett jelenjenek meg azok a munkák is, melyek a hagyomány újraélesztésének, továbbfejlesztésének az elmúlt évtizedekben a népi iparművészetként kikristályosodott formáját jelentik. Ehhez nagyon jó forrást jelentett a Magyar Művelődési Intézet gyűjteménye.

A következő lépcsőfordulóban a vidékre jellemző pástortervekenység mutatkozott be, viseletével, tárgyaival együtt.

A második emeleti kiállító terem a régió bemutatása helyezett a hangsúlyt.

Először is a katolikus matyó kultúra után a protestáns hagyományokkal ismerkedhetett meg a látogató. Megtekinthette a megaszói templom festett kazettás mennyezetének legszebb tábláit a terem boltozatán, alatta a szintén festett hangvetővel. Itt kaptak helyet a régió történeti hímzéseinek legszebb feldolgozásai, majd Észak-Magyarország legkorábbi ismert – XVIII. századi – paraszti hímzéseinek újrafogalmazásai is. Ebben a tárgycsoportban szerepeltek a gömöri hímzések is.

A tágabb értelemben vett matyóság hímzései szintén ebben a teremben mutatkoztak be: Tard, Szentiván, Bogács, Cserépfalu keresztzemes és szabadrajzú hímzései gyönyörködtették a szemet.

Kiállítottunk vászon szőtteket is Tardtól Cigándig.

Az enteriőrök innen sem hiányoztak. Bemutattunk egy faragó- és egy fazekasműhelyt. A gazdag kerámiahagyományt több fazekas központ múzeumi és népi iparművészeti tárgyai mutatták be, Mezőcsáttól Tiszafüreden át Sárospatakig, a régi nagy mesterektől a maiakig (Fehér Tibor Mezőkövesdről, Szűcs Imre Tiszafüredről, Szikircsák Ilona és Jakab Gábor Sárospatakról). Nagyon változatos forma- és mintakincsű fazekas munkákat szemlélhetett meg a látogató.

A terem közepén szintén egy enteriőrt állítottunk fel, mely azt illusztrálta, vajon a hagyományokat most, az ezredfordulón hogyan lehet a hitelesség megőrzése mellett úgy megfogalmazni, hogy a mai életünkben is használható, mostani lakáskultúránkba is beilleszthető alkotás jöjjön létre. Ennek nagyon szép példája az a hálószoba berendezés festett bútorokkal, szolid, visszafogott színekkel, a hozzáillő textilekkel és kerámiával, mely nem véletlenül nyert nagydíjat egy országos pályázaton. (Alkotói: Kovács András, Kovács Szabolcs, Kovács Szabolcsné, ifj. Kovács Szabolcs, Kertész Istvánné, Fehér Tibor.)

A kiállítás minden helyiségét az a sok nagyszerű festmény gazdagította tovább, amely Dala József és Takács István, a két

legnevesebb mezőkövesdi festőművész hagyatékából származik. Nagyszerűen egészítették ki egymást a néprajzi és népi iparművészeti tárgyakkal, s tovább erősítették a kiállítás mondanivalóját és hatását (nem egy olyan festmény volt köztük, mely most került először közönség elé). Ugyancsak ezt a célt szolgálta a bőséges archív fotóanyag is.

A nagyszámú tárgyat több intézmény bocsátotta rendelkezésre a kiállításához. A miskolci Herman Ottó Múzeum, a mezőkövesdi Matyó Múzeum, a mezőkövesdi Városi Galéria, a Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Múzeuma, valamint több intézmény és magánszemély is készségesen állt rendelkezésre.

A kiállítás rendezői: Barsi Hajna (Budapest, Magyar Művelődési Intézet), Barsi Csaba és Cseh Zsolt (Miskolc, Herman Ottó Múzeum), Elek Józsefné (Mezőkövesd, Matyó Múzeum), Laczkó Péter Mihály (Mezőkövesd).

Ma, amikor a mindent elöntő globalizáció folyamatában egyre többen aggódunk nemzeti kultúránkért, mellyel eddig is részesei voltunk Európának, s eztán is ezzel tudunk érdekeset és értékeset nyújtani számára, különösen fontos egy ilyen bemutatkozás. Azért is, hogy ne váljon valóra Ady Endre sötét jóslata: „Fölolvaszt a világ kohója. Elveszünk, mert elvesztettük ma-

gunkat”. Mert hogyan és hol találjuk meg ezt a már-már elvesztett önmagunkat? Csak a hagyományokban, s azoknak a változó körülmények közötti újra meg újra való megfogalmazásával, újjáélesztésével. Ez az, amit meg kell mutatni a világnak, ez az, amire kíváncsi Európa. Kultúránk az, amivel mindig is jelen voltunk, és eztán is jelen lehetünk a népek kohójában. Ezért is nagyon fontos minden bemutatkozás, ez az igazi „ország-image”.

Lengyelországhoz nagyon sok történelmi és baráti szál fűz bennünket, s a lengyel emberek elmechanizálódó világunkban is nyitottak a saját és a más népek kultúrájára is.

A kiállítás október végéig tartott nyitva, tanulságul szolgálva sok értő és érdeklődő ember számára, s tovább öregbítve a magyar kultúra hírnevét.

Várakozásainkat is felülmúlta sikere és pozitív visszhangja.

A nyitvatartás másfél hónapja alatt mintegy harmincezer látogató tekintette meg, és vitte el hírnevét országszerte. Ezt tükrözik a lengyel sajtóban megjelent híradások is.

Ez a kiállítás is igazolta azt a véleményünket, hogy ilyen bemutatkozásokra szükség van, és lesz is. A magyar népi kultúra, és a belőle kifejlődött népi iparművészet olyan gazdag és magas színvonalú, hogy példaértékű lehet egész Európában, és méltán tarthat számot bárhol érdeklődésre és elismerésre.

